VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

LAUSUNTO
4.4.2018
Jari Ylitalo

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta

Viite HE 202/2017 ja HE 203/2017

Asia **Valtioneuvoston kanslian lausunto viitteessä mainituista hallituksen esityksistä eduskunnalle.**

Tausta

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta pyytänyt Valtioneuvoston kanslialta lausuntoa seuraavista hallituksen esityksistä;

- HE 202/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi
- HE 203/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valtioneuvoston kanslian toimialaan kuuluu valtioneuvoston yhteinen tilannekuva, varautuminen ja turvallisuus sekä häiriötilanteiden hallinnan yhteensovittaminen, jota tehtävää tukee laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta.

Valtioneuvoston kanslia yhteen sovittaa Euroopan unionissa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn, jollei toisin säädetä. Pääministeri huolehtii EU:ssa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta ja edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa. Hän johtaa EU-ministerivaliokuntaa, jossa käsitellään Suomen toimintalinjaukset Euroopan unionia koskevissa asioissa, mukaan lukien EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja sisäiseen turvallisuuteen liittyvät EU-asiat.

Kanslia käsittelee lausunnossaan molemmat hallituksen esitykset lyhyesti yhdellä lausunnolla ja toteaa esityksistä seuraavaa:

Siviili- ja sotilastiedustelulainsäädäntö

Lakiesitysten perusteluissa on otettu huomioon Valtioneuvoston kanslissa toimiva valtioneuvoston tilannekeskus ja sen merkitys valtionjohdon ja eri viranomaisten tilannetietoisuuden ylläpitämisessä. Myös var-

sinaisissa lakiehdotuksissa korostetaan siviili- ja sotilastiedustelun yhteen sovittamista valtion johdon ja keskeisten ministeriöiden kesken.

Tätä tukemaan Valtioneuvoston kanslia on kesäkuussa 2017 pääministerin päätöksellä asettanut tiedustelun ja tilannekuvan koordinaatioryhmän, jossa ovat edustettuna pääministerin valtiosihteeri, valtioneuvoston turvallisuusjohtaja, sisäministeriön kansliapäällikkö, ulkoministeriön valtiosihteeri, puolustusministeriön kansliapäällikkö, tasavallan presidentin kansliapäällikkö, Suojelupoliisin päällikkö ja Pääesikunnan tiedustelupäällikkö.

Koordinaatioryhmän tehtävänä on muun muassa arvioida ja yhteen sovittaa ylimmän johdon tietotarpeita, koordinoida ja arvioida tilannekuvan yhteen sovittamiseen liittyviä tehtäviä, yhteen sovittaa siviili- ja sotilastiedustelun teema-alueita ja painopisteitä sekä prioriteetteja siten, että esimerkiksi resurssien tehokas käyttö varmistetaan.

Yleisessä turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset (mm. lisääntynyt toiminta lähialueilla, hybridivaikuttaminen, terrorismi), ja niihin liittyvät epävarmuustekijät korostavat tarvetta tuottaa poikkihallinnollista objektiivista varmennettua ja analysoitua tietoa Suomeen kohdistuvaista turvallisuusuhista sekä poliittisen päätöksenteon, että turvallisuusviranomaisten päätöksenteon tueksi.

Yhteiskunnallinen muutos muun muassa digitalisaation, sosiaalinen median, vaihtoehtoinen median ja tekoälyn kehittymisen myötä on ollut nopeaa. Vaikka muutokset monin osin parantavat elämänlaatua, on vaikuttamiselle ja jopa suoranaiselle sabotaasille alttiiden kohteiden määrä kasvanut, erityisesti kyber-ympäristössä. Tämä kehitys tulee jatkumaan.

Valtion johtaminen, ja tähän kytkeytyvän kriittisen infrastruktuurin, kuten johtamisjärjestelmien rooli korostuu. Valtioneuvoston kanslia on keskeinen toimija myös hybridiuhkia vastaan muun muassa hybridikoordinaation, strategisen viestinnän ja tilannekuvan osalta.

Oikean tiedon saatavuus ja luotettava tilannekuva luovat valtionjohdolle edellytykset tilanteen hallinnalle ja päätöksenteolle. Vaikka toimivaltaisella viranomaisella on kulloinkin operatiivinen vastuu, valtionjohdon on riittävän aikaisessa vaiheessa saatava tarpeellinen tieto kokonaisuuden hallitsemiseksi ja päätöksenteon tueksi.

Lainsäädännön EU-ulottuvuus

Hallituksen esityksissä tarkastellaan turvallisuusympäristön kansainvälistymistä ja nostetaan esiin ulkopoliittisesti merkittävät kansainväliset asiat sekä kansainväliset suhteet.

Valtioneuvoston kanslia korostaa Euroopan unionin jäsenyyden keskeistä merkitystä Suomelle sekä ulkoisen että sisäisen turvallisuuden kannalta. EU:n jäsenvaltioiden välinen keskinäisyysriippuvuus on jatkuvasti

kasvanut sekä ulkoiseen että sisäiseen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Erityyppiset häiriö- ja kriisitilanteet ovat yhä useammin monialaisia ja valtioiden rajat ylittäviä.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan unioni kunnioittaa keskeisiä valtion tehtäviä, erityisesti niitä, joiden tavoitteena on valtion koskemattomuuden turvaaminen, yleisen järjestyksen ylläpitäminen sekä kansallisen turvallisuuden takaaminen. Erityisesti kansallinen turvallisuus säilyy yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulla. Artiklassa tunnustetaan, että jäsenvaltioiden tehtävänä ja oikeutena on suojella keskeisiä turvallisuusetujaan, mukaan lukien maanpuolustuksesta huolehtiminen. Osana turvallisuusetujensa suojaamista jäsenvaltiot toteuttavat sisäisen ja ulkoisen turvallisuutensa edellyttämiä toimenpiteitä.

Kansallinen tiedustelutoiminta kuuluu kansalliseen toimivaltaan. Kansainvälisessä ja eurooppalaisessa turvallisuusympäristössä tapahtuneiden muutosten myötä tarve tietojenvaihdon kehittämiseen ja tehostamiseen muiden jäsenvaltioiden sekä EU:n toimielinten kanssa on kasvanut. Suomi on pitänyt tiedonvaihdon tehostamista ja EU:n tason tietojärjestelmien kehittämistä tärkeänä. Ulkomailta saatavalla tiedolla on yhä suurempi merkitys kansallisten turvallisuusetujen suojaamisessa.

Tiedustelutoiminnassa on kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia sekä oikeusvaltioperiaatteita. Oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Rajoitusten tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

Valtioneuvoston kanslian näkemyksen mukaan hallituksen esityksien valmistelussa on noudatettu hyvää lainsäädäntötapaa ja on pyritty tarkkarajaisuuteen siinä määrin, kuin se tämän tyyppisessä lainsäädännössä on mahdollista yksityiskohtaisia toimintamenetelmiä paljastamatta. Kanslia tukee hallituksen esityksien hyväksymistä parlamentaarisen käsittelyn jälkeen.

Valtioneuvoston turvallisuusjohtaja

Jari Ylitalo